

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

D. Bernardi Primi Clarævallensis Abbatis, Ordinis Cisterciensium Antesignani, melliflui Ecclesiæ Doctoris Sermones In Dominicis & Festa per annum

Bernardus <Claraevallensis>

Homiliæ seu Sermones IV. De Laudibus Beatiss. Virginis Matris: in illa
verba Evang. Missus est Angelus Gabriel. Luc. I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39254

AD LECTOREM.

Sequentes Quatuor Homiliae, etsi vulgò inscribantur super Missus est; Ex mente tamen Authoris, ipsius inquam BERNARDI, inscribenda, De laudibus Virginis Matris. Nam sic ipse praesenti Praefat. & Epist. 18. Ad Petrum Diac. Cardin. Scio inquit me scripsisse & quatuor Homilias in laudibus Virginis Matris; nam hunc habent titulum, &c. Et iterum Epist. 89. ad Ogerium. Alium libellum à me nuper editum in Laudibus Virg. Matris tibi transmitto. Porro videndus BERNARDUS Tract. ad Hugon. de S. Viçt. cap. 5. † (alias Epist. 77.) ubi sententiam quandam primi huius sermonis explicat, & à calumnia vindicat. Poterunt & haec Homiliae referri ad festum Annunciationis B. V. † Habetur Tom. 4.

S. P. BERNARDI ABBATIS,

De Laudibus Virginis Matris; super Verba Evang.

Missus est Angelus Gabriel, &c. Luc. 1.

HOMILIAE IV.

P R A E F A T I O.

Scribere me aliquid & devotio iubet, & prohibet occupatio. Veruntamen quia praepediente corporali molestia, Fratrum ad praesens non valeo sectari conventum †: id tantillum otii, quod vel mihi de somno fraudans in noctibus intercipere sinor, non sinam otiosum. Libet ergo tentare id potissimum aggredi, quod saepe animum pulsavit: loqui videlicet aliquid in LAUDIBUS VIRGINIS MATRIS, super illa lectione Evangelica, in qua (Luca referente) Dominica Annunciationis continetur historia. Ad quod sanè opus faciendum etsi nulla fratrum (quorum me profectibus deservire necesse est) vel necessitas urgeat, vel utilitas moneat; dum tamen ex hoc non impediatur, quo ad quaque ipsorum necessaria minus paratus inveniar, non arbitror eos debere gravari, si propria satisfacio devotioni.

† NOT. A:
Quid operis
S. vir, etiam
infirmus,
moliatur.

HOMILIA I.

Missus est Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilae cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo David, & nomen Virginis, MARIA. Quid sibi voluit Evangelista, tot propria nomina rerum in hoc loco tam signanter exprimere? Credo quia noluit nos negligenter audire, quod tam diligenter studuit enarrare. Nominat siquidem nunciū qui mittitur, Dominum à quo mittitur, Virginem ad quam mittitur, sponsum quoque Virginis: amborumque genus, civitatem, ac regionem propriis designat nominibus. Ad quid hoc? Putasne aliquid horū supervacue positum sit? Nequaquam. Si enim nec folium de arbore

Luc. 1.
Insinuatio
mysteriorum.

sine

sine causa, nec unus ex passeribus sine Patre cœlesti cadit super terram ^b: putem ego de ore S. Evangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sacra historia Verbi? Non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, ac cœlesti singula dulcedine redundantia: si tamen diligentem habeant inspectorem, qui noverit sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Nempe in illa die stillarunt montes dulcedinem ^c, colles fluxerunt lac & mel, quando rorantibus cœlis desuper, nubibusque pluentibus iustum, aperta est terra læta germinans Salvatorem ^d: quando Domino dante benignitatem, & terra nostra reddente fructum suum, super illum montem montium, montem coagulatum & pinguem, misericordia & veritas obviaverunt tibi, iustitia & pax se osculatae sunt ^e. Illo quoque in tempore unus iste inter cæteros montes non modicus, beatus videlicet Evangelista, dum desideratum nobis nostræ salutis exordium suo mellisuo commendavit eloquio, veluti perflante austro, atque è vicino Sole radiante iustitiæ, quædam ex eo spiritalia fluxerunt aromata. Utinam & nunc Deus emittat Verbum suum, & liquefaciat ea nobis, perflet Spiritus eius, & fiant nobis intelligibilia verba Evangelica: fiant in cordibus nostris desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, fiantque dulciora super mel & favum.

Ait itaque: *Missus est Angelus Gabriel à Deo.* Non arbitror hunc Angelum de minoribus esse, qui qualibet ex causa, crebrâ soleant ad terrasungi legatione: quod ex eius nomine palàm intelligi datur, quod interpretatum *fortitudo Dei* dicitur: & quia non ab alio aliquo fortè excellentiore se (ut assolet) spiritu, sed ab ipso Deo mitti perhibetur. Propter hoc ergo positum est, à Deo: vel ideo dictum est à Deo, ne cui vel beatorum spirituum suum Deus, antequam Virgini, revelasse putetur consilium†, excepto duntaxat Archangelo Gabriele, qui utique tantæ inter suos inveniri potuerit excellentiæ, ut tali & nomine dignus haberetur, & nuntio. Nec discordat nomen à nuntio, Dei quippe virtutem Christum, quem melius nunciare decebat, quàm hunc, quem simile nomen honorat? Nam quid est aliud fortitudo, quàm Virtus? Non autem dedecens aut incongruum videatur, Dominum & nuntium communi censei vocabulo: cum similis in utroque appellationis, non sit tamen utriusque similis causa. Aliter quippe Christus fortitudo vel virtus Dei dicitur, aliter Angelus. Angelus enim tantum nuncupativè, Christus autem etiam substantivè. Christus Dei virtus & dicitur ^f & est, quæ forti armato (qui suum atrium in pace custodire solebat) fortior superveniens, ipsum suo brachio debellavit; & sic ei vasa captivitatis

Angelus Gabriel quare missus.

† vide
 Tom. 4.
 Tract. ad
 Hugon. de
 S. Victore.
 c. 5. p. 122.

Christus & Angelus diversimodè Dei virtus dicitur.

f1, Cor. 1. c

vitatis potenter eripuit. Angelus verò fortitudo Dei appellatus est, vel quod huiusmodi meruerit prerogativam officii, quo eiudem nunciaret adventum virtutis: vel quia virginem natura pavidam, simplicem, verecundam, de miraculi novitate ne expavesceret, confortare deberet, quod & fecit, *Ne timeas* (inquiens) *Maria, invenisti gratiam apud Deum.* Sed & ipsius Sponsum hominem utique nihilominus humilem ac timoratum, non irrationabiliter forsitan idem Angelus confortasse creditur, quanquam tunc ab Evangelista non memoretur: *Ioseph* (inquit) *fili David, ne timeas accipere Mariam coniugem tuam.* Convenienter itaque Gabriel ad hoc opus eligitur; imo quia tale illi negotium iniungitur, rectè tali nomine designatur.

Missus est ergo Angelus Gabriel à Deo: quò? *In civitatem Galilae, cui nomen Nazareth.* Videamus, si (ut ait Nathanael) à Nazareth potest aliquid boni esse ^h. Nazareth interpretatur, flos. Videntur autem mihi quoddam semen fuisse divinae cogitationis tamquam è caelo iactatum in terras, allocutiones & promissiones factæ cœlitus ad Patres, Abraham scilicet, Isaac & Iacob, de quo semine scriptum est; *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma fuisset: & quasi Gomorrah similes essemus* ^k. Floruit autem hoc semen in mirabilibus, quæ ostensa sunt in exitu Israel de Ægypto, in figuris & ænigmatibus per totum iter in deserto usque in terram promissionis, & deinceps in visionibus & vaticiniis Prophetarum, in ordinatione quoque regni ac Sacerdotii usque ad Christum: Christus autem huius seminis & horum florum non immeritò fructus esse intelligitur: dicente David ^k: *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Et iterum: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* ^l. In Nazareth ergo nunciatur Christus nasciturus: quia in flore speratur fructus processurus. Sed prodeunte fructu flos decidit, quia veritate apparente in carne, figura pertransiit. Unde & Nazareth, civitas Galilææ dicitur, id est, transmigrations; quia nascente Christo, omnia illa transierunt, quæ superius enumeravi, quæ, ut ait Apostolus ^m, *in figura contingebant illis.* Hos ergo flores & nos qui iam fructum tenemus, pertransisse videmus: & dum adhuc florere videbantur, transituri prævidebantur. Unde David ⁿ: *Manè sicut herba transeat, manè floreat & transeat: vespere decidat, induret & arescat.* Vespere etenim, id est quando venit plenitudo temporis, in quo misit Deus Unigenitum suum factum ex muliere, factum sub lege ^o, dicente ipso, *Ecce nova facio omnia* ^p: vetera transierunt, & disparuerunt, quomodo in novitate succrescentis fructus flores decidunt & arescunt. Unde rursus scriptum est ^q: *Fœnum aruit, & flos decidit; Verbum autem*

^h Ioan. 1. 9
Quo missus Angelus? in Nazareth.

ⁱ Esa. 1. c
Nazareth interpretatio & significatio.

^k Psal. 4. b

^l Psal. 131. b

Galilæa ratio mystica.

^m 1. Cor. 10. a

ⁿ Psal. 89. b

^o Galat. 4. a

^p Esa. 43. c

^q Esa. 40. b

Sermo S. Bernardi.

D

Domini

26 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

Domini manet in æternum. Credo non ambigis quin verbum fructus sit? verbum autem Christus est.

Bonus itaque fructus Christus, qui manet in æternum. Sed ubi est fœnum quod aruit? Ubi est flos qui decidit? Propheta respondeat: *Omnis caro fœnum: & omnis gloria eius tanquam flos fœni.* Si omnis caro fœnum: ergo carnalis ille populus Judæorum ut fœnum aruit. An non fœnum aruit, dum idem populus ab omni spiritus pinguedine vacuus, sicca litteræ adhæsit? An non etiam flos decidit, quando gloriatio quam habebant in lege, non remansit? Si flos non decidit, ubi ergo regnum? ubi Sacerdotium? ubi Prophetæ? ubi templum? ubi denique magna illa de quibus gloriari solebant, & dicere *Quanta audivimus & cognovimus ea, & Patres nostri narraverunt nobis?* Et iterum: *Quanta mandavit Patribus nostris nota facere ea filiis suis.* Et hæc dicta sunt pro eo quod positum est, *in Nazareth civitatem Galilea.*

In illam ergo civitatem missus est Angelus Gabriel à D E O. Ad quem? *Ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.* Quæ est hæc Virgo tam venerabilis ut salutetur ab Angelo: tam humilis, ut desponsata sit fabro? Pulchra permixtio virginitatis & humilitatis: nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua & humilitas commendat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem. Sed quanta putas veneratione digna est, in qua humilitatem exaltat fœcunditas & partus consecrat virginitatem? Audis Virginem, audis humilem: si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem Virginis. Laudabilis virtus virginitas, sed magis necessaria humilitas. Illa consulitur: ista præcipitur. Ad illam invitatis: ad istam eogeras. De illa dicitur: *Qui potest capere, capiat*: de ista dicitur: *Nisi quis efficiatur sicut parvulus iste, non intrabit in regnum cælorum*. Illa ergo remuneratur: ista exigitur. Potes denique sine virginitate salvari: sine humilitate non potes. Potest, inquam, placere humilitas: quæ virginitatem deplorat amissam, sine humilitate autem (audeo dicere) nec virginitas Mariæ placuisset. *Super quem, inquit, requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum?* Super humilem dixit, non super Virginem. Si igitur Maria humilis non esset, super eam Spiritus sanctus non requievisset. Si super eam non requievisset, nec imprægnasset. Quomodo enim de ipso sine ipso conciperet? Patet itaque quia ut de Spiritu sancto conciperet, sicut ipsa perhibet, *reflexit humilitatem ancillæ suæ Deus*, potius quàm virginitatem. Et si placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit. Unde constat quia etiam ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit.

Quis dicis, virgo superbe? MARIA virginem se oblita, gloriatur de hu-

r Esa. 40. b

f Psal. 77. a.

Ad quem missus Angelus Gabriel? Ad Virginem Mariam.

Virginitatis & Humilitatis pulchra copula.

Matt. 19. b

Matt. 18. a

Humilitas simpliciter necessaria, non item Virginitas.

Luc. 1. c
Humilitas Mariæ Virginis commendatur.

de humilitate: & tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de virginitate? *Respexit* (ait illa) *humilitatem ancilla suae*. Quæ illa? Virgo utique sancta, Virgo sobria, Virgo devota. Nunquid tu castior illa? Nunquid devotior? Aut nunquid tua fortè pudicitia gratior castitate Mariæ? Ut tu scilicet sine humilitate placere sufficias, ex tua, quod illa non potuit ex sua. Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castimoniam, tanto tibi tu maiorem iniuriam facis, quod eius in te decorem fœdas permixtione superbiæ. Alioquin expedit tibi virginem non esse, quam de virginitate insolescere. Non omnium quidem est virginitas: multo tamen pauciorum est cum virginitate humilitas. Si igitur virginitatem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi. Quod si & virgo & humilis es: quisquis es, magnus es.

En quam necessariam virtutem Humilitatis.

Est tamen maius aliquid quod mireris in Maria: scilicet cum virginitate fœcunditas. A sæculo enim non est auditum, ut aliqua simul mater esset & virgo. Quod si & cuius mater attendas: quò te tua super eius mirabili celsitudine ducet admiratio? Nonne ad hoc, ut te videas nec satis posse mirari? Nonne tuo, imo veritatis iudicio illa quæ Deum habuit filium, super omnes etiam choros exaltabitur Angelorum? An non Deum & Dominum Angelorum Maria suum audacter appellat filium, dicens *Ÿ*: *Fili, quid fecisti nobis sic?* Quis hoc audeat Angelorum? Sufficit eis, & pro magno habent, quòd cum sint spiritus ex conditione, ex gratia facti sunt & vocati Angeli, testante David. *Qui facit*, inquit *Ź*, *Angelos suos spiritus*. Maria verò Matrem se agnoscens, maiestatem illam, cui illi cum reverentia serviunt, cum fiducia suum nuncupat Filium. Nec dedignatur nuncupari Deus, quod esse dignatus est. Nam paulò post subdit Evangelista: *Et erat*, inquit *a*, *subditus illis*: Quis, quibus? Deus hominibus. Deus inquã, cui Angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Mariæ. Nec tantum Mariæ, sed etiã Joseph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige quid amplius mireris, sive Filii benignissimam dignationem, sive Matris excellentissimam dignitatem. Utrinque stupor, utrinque miraculum. Et quòd Deus fœminæ obtemperet, humilitas absque exemplo: & quòd Deo fœmina principetur, sublimitas sine socio. In laudibus virginum singulariter canitur, quod *sequuntur* *Agnum quocunque ierit* *b*. Quibus ergo laudibus iudicas dignam, quæ etiam præit?

Virginitas cum fœcunditate in Maria mirabilis.

Ÿ Luc. 2. g. Hominem esse Dei Matrem, aut Deum filium hominis, id omnem transcendit dignitatem.
Ź Psal. 103. a
** a Luc. 2. g*

Summa Christi dignatio, & Mariæ dignitas, Deus subditus est homini.

b Apoc. 14. a

Disce homo obedire; disce terra subdi; disce pulvis obtemperare. De auctore tuo loquens Evangelista *c*, *Et erat*, inquit, *subditus illis*, haud dubium, quin Mariæ & Joseph. Erubescere, superbe cinis: Deus te humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? Utinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti,

c Luc. 2. g
Erubescat homo superbire; audiens Deum tam humiliter obedire.

D 2

Deus

¶ Matt. 16. d
Ambitiosus
non sapit que
Dei sunt.
¶ Luc. 2. g.

Quomodo
Christum se-
qui debeant,
qui semita
Virginis
non possunt.

Omnia in Vir-
gine Maria
prorsus exi-
mia & ad-
miranda.

¶ Psal. 67.

Deus respondere dignetur, quod & suo increpando respondit Apostolo. *Vade*, inquit ^d, *post me Satana, quia non sapis ea que Dei sunt.* Quoties enim hominibus præesse desiderio, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non sapio ea quæ Dei sunt. De ipso namque dictum est ^e, *Et erat subditus illis.* Si hominis, ô homo, imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum sequi auctorem tuum. Si non potes forsitan sequi eum quocumque ierit, dignare vel sequi quò tibi condescendit. Hoc est, si non potes sublimem incedere semitam virginis, sequere vel Deum per tutissimam viam humilitatis: à cuius re-
stituzione si qui etiam de virginibus deviaverint, ut verum fatear, nec ipsi sequuntur Agnum quocumque ierit. Sequitur quidem Agnum coinquinatus humilis, sequitur & virgo superbus; sed neuter quocumque ierit: quia nec ille ascendere potest ad munditiam Agni, qui sine macula est; nec is ad eiusdem mansuetudinem descendere dignatur, qua scilicet non coram tondente, sed coram occidente se obmutuit. Attamen salubriorem elegit sequendi partem in humilitate peccator, quam in virginitate superbus, cum & illius immunditiam sua humilis satisfactio purget, & huius pudicitiam superbia inquinet.

Sed scelix Maria, cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Et quidem singularis virginitas, quam non temeravit, sed honoravit fecunditas: & nihilominus specialis humilitas, quam non abstulit, sed extulit fecunda virginitas: & incomparabilis prorsus fecunditas, quam virginitas simul comitatur & humilitas. Quid horum non mirabile? Quid non incomparabile? Quid non singulare? Mirum verò si non hæstas in eorum ponderatione, quid tua iudices dignius admiratione, utrum videlicet potius stupenda sit fecunditas in virgine an in matre integritas: sublimitas in prole, an cum tanta sublimitate humilitas: nisi quod indubitanter horum singulis præferenda sunt simul cuncta, & incomparabiliter excellentius est atque felicius, omnia percepisse, quam aliqua. Et quid mirum si Deus qui mirabilis legitur ^f & cernitur in Sanctis suis, mirabilem se exhibuit in matre sua? Veneramini ergo, coniuges in carne corruptibili carnis integritatem: miramini etiam vos, sacræ virgines, in virgine fecunditatem: imitamini, omnes homines, Dei Matris humilitatem. Honorate, sancti Angeli, vestri Regis Matrem, qui nostræ adoratis Virginis Prolem, ipsum utique nostrum pariter ac vestrum Regem: nostri generis reparatorem, vestræ civitatis instauratorem. Cuius apud vos tam sublimis, inter nos tam humilis, à vobis pariter, & à nobis detur & dignitati debita reverentia, & dignationi honor & gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

De an-

De laudibus Virg. Maris.

H O M I L I A II.

Super Missus est Angelus.

NOVUM quidem Canticum illud quod solis dabitur in regno Dei cantare virginibus, ipsam virginum Reginam cum cæteris, imò primam inter cæteras esse cantaturam, nemo est qui ambigat. Puto autem illam, præter illud quod solis licet, cum omnibus tamen virginibus, ei (ut dixi) commune erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine latificaturam esse civitatem Dei. Cuius utique dulcisonos depromere vel exprimere modulos, ne ipsarum quidè virginum ulla digna invenitur: quia soli meritò decantandum servabitur, quæ sola de partu, & partu divino gloriatur. Gloriatur dixerim de partu, non in se, sed in ipso quem peperit. DEUS siquidem (DEUS enim est quem peperit) Matrem suam singulari in cœlestibus donaturus gloria, singulari in terris pervenire curavit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta conciperet, & pareret incorrupta. Porrò Deum huiusmodi decebat nativitas, qua non nisi de Virgine nasceretur. Talis congruebat & Virgini partus, ut non pareret nisi Deum. Proinde factor hominum ut homo fieret, nasciturus de homine talem sibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & se decere sciebat, & sibi noverat placituram. Voluit itaque esse Virginem, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus. Voluit & Humilem, de qua mitis & humilis corde prodiret, harum in se virtutum necessarium omnibus saluberrimumque exemplum ostensurus. Dedit Virgini partum, qui ei iam ante & virginitatis inspiraverat votum, & humilitatis prærogaverat meritum. Alioquin quomodo Angelus eam in sequentibus *gratia plenam* pronunciat, si quippiam vel parum boni quod ex gratia non esset, habebat?

*Matris & pro-
lis mira con-
gruentia.*

Ut igitur quæ Sanctum Sanctorum conceptura erat, pariter & paritura, sancta esset corpore, accepit donum Virginitatis: ut esset & mente, accepit & Humilitatis. His nimirum Virgo regia gemmis ornata virtutum, geminoque mentis pariter & corporis decore præfulgida, specie sua & pulchritudine sua in cœlestibus cognita: cœli civium in se provocavit aspectus, ita ut & Regis animum in sui concupiscentiam inclinaret, & cœlestem nuncium ad se de supernis educeret. Et hoc est quod nobis hîc Evangelista commendat, cum Angelum perhibet à DEO destinatum ad Virginem. *A Deo* (inquit) *ad Virginem*, id est, à celso ad humilem, à Domino ad ancillam, à Creatore ad creaturam. Quanta di- *Magna Dei*
dignatio DEI, quanta Virginis excellentia! Currite matres, currite filia, *dignatio,*

D 3

currite

*magna Vir-
ginis excel-
lens,*

currite filia, currite omnes quæ post Evam, & ex Eva, & parturimini cum tristitia, & parturitis. Adite virginalem thalamum, ingredimini, si potestis, pudicum sororis vestræ cubiculum. Ecce enim Deus mittit ad Virginem, ecce affatur Angelus Mariam. Apponite aurum parieti, auscultate quid nunciet ei, si fortè audiat unde consolemini.

*Solacium pro-
toplastorum
per Mariam.*

Gen. 3. c

*Præclara Ma-
ria præ Eva
commendatio.*

Lætare, Pater Adam, sed magis tu, ô Eva Mater, exulta: quia sicut omnium parentes, ita omnium fuistis peremptores: & quod infelicius est, prius peremptores, quam parentes. Ambo, inquam, consolamini super filia, & tali filia, sed illa amplius de qua nolumus ortum est prius, cuius opprobrium in omnes pertransiit mulieres. Instat namque tempus, quo iam tollatur opprobrium, nec habeat vir quid causetur adversus foeminam: qui utique dum se impudenter excusare conaretur, crudeliter illam accusare non cunctatus est, dicens ^a: *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno & comedi.* Propterea curre, Eva, ad Mariam, curre Mater ad filiam, filia pro matre respondeat, ista matris opprobrium auferat: ipsa patri pro matre satisfaciatur: quia ecce si vir cecidit per foeminam, iam non erigitur nisi per foeminam. Quid dicebas, ô Adam? *Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi?* Verba malitiæ sunt hæc, quibus magis augeas quàm deleas culpam. Verumtamen sapientia vicit malitiam, cum occasionem veniæ, quàm à te Deus interrogando elicere tentavit, sed non potuit, in thesauro indeficientis suæ pietatis invenit. Redditur nempe foemina pro foemina, prudens pro fata, humilis pro superba, quæ pro ligno mortis, gustum tibi porrigat vitæ, & pro venenoso cibo illo amaritudinis, dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excusationis verbum in vocem gratiarum actionis, & dic: Domine, mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi: & dulce factum est super mel ori meo, quia in ipso vivificasti me. Ecce enim ad hoc missus est Angelus ad Virginem. O admirandam & omni honore dignissimam Virginem! ô foeminam singulariter venerandam, super omnes foeminas admirabilem, parentum reparatricem, posterorum vivificatricem!

Missus est, (inquit) Angelus ad Virginem. Virginem carne, virginem mente, virginem professione, virginem denique (qualem describit ^b I. Cor. 7. f. Apostolus) mente & corpore sanctam. Nec noviter nec fortuito inventam, sed à sæculo electam, ab Altissimo præcognitam & sibi præparatam, ab Angelis servatam, à Patribus præfiguratam, à Prophetis promissam. Scrutare scripturas, & proba quæ dico. Visne ut & ego aliqua ex his testimonia hæc inferam? Ut pauca loquar de pluribus: quam tibi aliam prædixisse DEUS videtur, quando ad serpentem ait ^c: *Inimicitias ponam inter te & mulierem?* Et si adhuc dubitas an de M A R I A dixerit, audi

*Varia de B.
Virgine tes-
timonia seu
vaticinia &
figure.*

audi quod sequitur ^d: *Ipsa conteret caput tuum.* Cui hæc servata victoria * ^d *Ibid.* est, nisi Mariæ: Ipsa proculdubio caput contrivit venenatum, quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum.

Quam verò aliam Salomon requirebat, cum dicebat ^e: *Mulierem* * ^{Prov. 31. a} *fortem quis inveniet?* Noverat quippe vir sapiens huius sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem: quia tamen & Deum legerat promississe, & ita videbat congruere, ut qui vicerat per foeminam, vinceretur per ipsam, vehementer admirans aiebat: *Mulierem fortem quis inveniet?* ^{Maria ma-} ^{lier fortis.} Quod est dicere: Si ita de manu foeminae pendet & nostra omnium salus, & innocentiae restitutio, & de hoste victoria: fortis omninò necesse est ut provideatur, quæ ad tantum opus possit esse idonea. Sed *mulierem fortem quis inveniet?* At ne hoc quæsisse putetur desperando, subdit prophetando ^f: *Procul & de ultimis finibus pretium eius,* hoc est non vile, non par- ^f *Ibid.* vum, non mediocre, non denique de terra, sed de cælo, nec de cælo proximo terris pretium fortis huius mulieris, sed à summo cælo egressio eius. Quid deinde rubus ille quondam Mosaiicus portendebat ^g, flam- * ^g ^{Exod. 3. a} *mas* quidem emittens, sed non ardens, nisi Mariam parientem, & dolorem non sentientem? Quid, rogo, virga Aaron florida, nec humectata ^h ^h ^{Num. 17. e} *Rubus incom-* nisi ipsam concipientem, quamvis virum non cognoscentem? Huius magni miraculi maius mysterium Elaias edisserit, dicens ⁱ: *Egredietur* ^{ga florida.} *virga de radice Jesse, & flos de radice eius ascendet,* virgam virginem; flo- ⁱ ^{Esa. 11. a} *rem,* virginis partum intelligens.

Sed si tibi quod nunc in flore Christus intelligi dicitur, superiori videtur adversari sententiæ, qua non virgæ flore, sed floris fructu designari dicebatur, noveris in eadem Aaronica virga (quæ non solum floruit, sed ^{Dubium.} & fronduit, & fructum emisit) non solum flore vel fructu, sed ipsis etiam frondibus eundem significari ^k. Noveris & apud Moysen nec ^k ^{Exod. 14. g} fructu virgæ, nec flore, sed ipsa virga demonstrari. Illa utique virga; qua feriente, aqua vel dividitur transitoris, vel de petra excutitur bibituris ^l. Nullum autem inconveniens est, diversis rebus diversis ex ^l ^{Ibid. 17. e.} causis Christum figurari, & in virga quidem potentiam, in flore verò fragrantiam, in fructu autem saporis dulcedinem: in frondibus quoque sedulam eius intelligi protectionem, qua videlicet parvulos ad se confugientes sub umbra alarum suarum protegere non desinit, sive ab æstu carnalium desideriorum, sive à facie impiorum, qui eos afflixerunt. Bona & desiderabilis umbra sub alis JESU, ubi tutum est fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Miserere mei, Domine JESU, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea, & in

32 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

• Psal. 56. a
Christus &
Maria variè
figurati.

& in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas ^m. In hoc tamen Esaiæ testimonio, florem Filium, virgam intellige Matrem: quoniam & virga floruit absque germine, & virgo concepit non ex homine. Nec virgæ virorem floris læsit emissio: nec virginis pudorem sacri partus editio.

• Iud. 6. g*
Vellus Gedeo-
nis.

oferamus & alia Virgini Matri, Deoque Filio congrua de Scri-
ptura testimonia. Quid illud Gedeonis vellus significat ⁿ, quod uti-
que de carne tonsum, sed sine vulnere carnis, in area ponitur, & nunc
quidem lana, nunc verò area rore perfunditur, nisi carnem assumptam de
carne virginis, & absque detrimento virginitatis? Cui utique distillantibus
cœlis tota se infudit plenitudo divinitatis: adeo ut ex hac plenitudine
omnes acceperimus, qui verè sine illa non aliud quam terra arida sumus.
Hinc quoque Gedeonico factò propheticum dictum pulchrè satis convenire
videtur, ubi legitur ^o, *Descendet sicut pluvia in vellus*. Nam per
hoc quod sequitur, *& sicut stillicidia stillantia super terram*: idem datur
intelligi, quod per inventam rore madidam aream. Pluvia quippe vo-
luntaria quam segregavit DEUS hæreditati suæ, placidè prius & absque
strepitu operationis humanæ suo se quietissimo illapsu virgineum demisit
in uterum: postmodum verò ubique terrarum diffusa est per ora Præ-
dicatorum, non iam sicut pluvia in vellus, sed sicut stillicidia stillantia su-
per terram, cum quodam utique strepitu verborum, ac sonitu miraculo-
rum. Siquidem recordatæ sunt nubes illæ quæ portabant pluviam,

• Matt. 10. e

præceptum sibi fuisse cum mitterentur ^p: *Quod dico vobis in tenebris, di-
cite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta*. Quod &
fecerunt. Etenim in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines or-
bis terræ verba eorum.

• Hier. 31. d
Fœmina cir-
cumdabit Vi-
rum, de B.
Virg. dictum.

Audiamus & Hieremiam nova veteribus vaticinantem, & quem
præsentem monstrare non poterat, venturum & ardentè desiderantem,
& fidentè promittentem: *Novum, inquit ^q, creavit Dominus super ter-
ram: fœmina circumdabit virum?* Quæ est hæc fœmina! Quis verò iste
vir? Aut si vir quomodo à fœmina circumdatus? Aut si à fœmina
circumdari potest, quomodo vir? Et ut apertius dicam, quo-
modo potest simul & vir esse, & in utero matris? Hoc est
enim virum à fœmina circumdari. Novimus viros, qui scilicet
infantiam, pueritiam, adolescentiam, atque iuventutem transeuntes ad
gradum usque senectuti proximum pervenerunt. Qui ergo iam ad eò
grandis est, quomodo à fœmina circumdari potest? Si dixisset: Fœmi-
na circumdabit infantem; vel, fœmina circumdabit parvulum; nec no-
vum videretur, nec mirum. Nunc autem quia nil tale posuit, sed dixit

virum

Super Missus est, Homilia II. 33

virum, quærimus quæ sit hæc novitas, quam DEUS fecit in terra, ut fœmina circumdaret virum, & vir intra fœminei unius corpusculi membra sese cohiberet? Quid est hoc miraculi? Nunquid potest homo (ut ait Nicodemus *) in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?

r Joan. 1. a

Sed verto me ad conceptum partumque virginalem, si fortè inter plurima nova ac mira, quæ ibi profectò inspicit qui diligenter inquirat, etiam hanc quam de Propheta protuli †, reperiam novitatem. Porrò ibi agnoscitur, longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Ibi agnoscitur lux non lucens, verbum infans, aqua fictiens, panis esuriens. Videas, si attendas potentiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari. Deum denique lactantem, sed Angelos reficientem: vagientem, sed miseros consolantem. Videas si attendas, tristari latitiam, pavere fiduciam, salutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari. Sed quod non minùs mirandum est, ipsa ibi cernitur tristitia lætificans, pavor confortans, passio salvans, mors vivificans, infirmitas roborans. Cui iam illud quoque non occurrat, quod quærebam? Numquid non facilè tibi est inter hæc fœminam agnoscere virum circumdantem, cum Mariam videas virum approbatum à Deo JESUM suo utero circumplectentem? Virum autem dixerim fuisse JESUM, non solum jam cum diceretur vir Propheta, potens in opere & sermone, sed etiam cum tenera adhuc infantis membra, Dei mater blando vel foveret in gremio, vel gestaret in utero. Vir igitur erat JESUS necdum etiam natus, sed sapientia, non ætate; animi vigore, non viribus corporis; maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. Neque enim minùs habuit sapientiæ, vel potius non minor fuit sapientia JESUS conceptus, quàm natus, parvus quàm magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in præsepio, sive iam grandiusculus interrogans Doctores in templo, sive iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu sancto. Nec fuit hora in quacumque ætate sua qua de plenitudine illa quam in sui conceptione accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur: sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus †, spiritu consilii & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini.

† Hierem. 31.

Contemplatio
sublimis de In-
carnationis mys-
terio.

Luc. 24. e
Iesus Vir, etiam
in prima infan-
tia, & ipsa
Matris utero.

Iesus perfectus
sapientia & à
principio conce-
ptionis.

† Esa. 11. a

Nec te moveat, quod de illo legis in alio loco †: Iesus autem proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Nam quod de sapientia & gratia hîc dictum est, non secundum quod erat, sed secundum quòd apparebat, intelligendum est: non quia videlicet aliquid ei novum accideret, quod ante non haberet, sed quod accidere videretur, quando volebat ipse ut videretur. Tu, homo, cum proficis, non quando nec quantum

* Luc. 2. g
Quomodo ergo
profecisse dicitur.

34 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

vis proficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer JESUS qui disponit tuam ipse disponebat & suam, & quando volebat & quibus volebat sapiens apparebat, quando & quibus volebat sapientior, quando & quibus volebat sapientissimus: quamquam in se numquam esset nisi sapientissimus. Similiter & cum semper omni gratia plenus fuisset, sive quam apud Deum, sive quam apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitrio eam nunc plus minus ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat. Constat ergo quia semper JESUS virilem animum habuit, etiam semper in corpore vir non apparuit. Cur denique dubito virum fuisse in utero, quem inibi DEUM fuisse non ambigo? Minus quippe est, esse virum, quam esse DEUM.

Sed vide si non etiam hanc Hieremias novitatem Esaias lucidissime aperit, qui novos superius Aaronicos flores exposuit, *Ecce, inquit, virgo concipiet, & pariet filium.* Et habes sceminam, scilicet virginem. Vis & de viro audire quid sit? *Et vocabitur,* ait, *nomen eius Emanuel,* id est, nobiscum Deus. Scemina itaque circumdans virum, Virgo est concipiens Deum. Vides quam pulchrè & concorditer Sanctorum mira facta & mystica dicta sibi invicem concinant? Vides quam stupendum sit hoc unum de Virgine & in Virgine factum miraculum, quod tot miracula prævenerunt, tot oracula promiserunt? Unus nimirum fuit spiritus Prophetarum: & licet diversis modis, signis & temporibus, eandem rem diversi non diverso spiritu & præviderunt & prædixerunt. Quod Moyse monstratum est in rubo & igne, Aaroni in virga & flore, Gedeoni in vellere & rore; hoc aperte Salomon prædixit in forti muliere & eius pretio: apertiùs Hieremias præcinit de scemina & viro: apertissime Etaias declaravit de Virgine & Deo: Gabriel tandem exhibuit ipsam salutando. Ipsa namque est de qua nunc Evangelista, *Missus est (ait) Angelus Gabriel à Deo ad Virginem desponsatam Ioseph.*

* Esaiæ. 7. c

3 Ibid.

Scripturarum
in præsignan-
dis Christi my-
steris conso-
nantia.

Maria Virgo
cur desponsata
viro.

» *Ad Virginem (inquit) desponsatam.* Quare desponsatam? Cum esset, inquam, virgo electa, & ut ostensum est, Virgo conceptura, Virgo paritura, mirum cur desponsata fuerit, non nuptura. Nunquid vel hoc casu factum quis dixerit? Non est casu factum, quo rationalis causa commendat, causa valde utilis & necessaria, & divini prorsus ad inventionem consilii digna. Dicam quod mihi, imo quod ante me Patribus visum fuit. Illa utique fuit ratio desponsationis Mariæ, quæ & dubitationis Thomæ. Mos siquidem Judæorum erat, ut à die desponsationis suæ, usque ad tempus nuptiarum, sponsis sponsæ traderentur custodiendæ, quatenus earum ipsi eo sibi pudicitiam curiosius servarent, quod sibi ipsi fideliores existerent. Sicut ergo

Thomas

Thomas dubitando, palpando, constantissimus factus est Dominicæ Confessor resurrectionis: ita & Joseph Mariam sibi desponsando, eiusque conversationem in tempore custodiæ studiosius comprobando, factus est pudicitiae fidelissimus testis. Pulchra utriusque rei convenientia: & dubitatio Thomæ, & desponsatio Mariæ. Poterant quidem similis erroris laqueum nobis iniicere, fidei videlicet in illo, castitatis in illa: veritatem in suspensionem adducere: sed valde prudenter & piè factum est per contrarium, ut unde metuebatur suspicio, firma sit certitudo. Nam & de Filii resurrectione citius quidem ego (qui infirmus sum) crediderim Thomæ dubitanti & palpanti, quàm Cephæ audienti & credenti: & de Matris continentia facilius Sponso eius custodienti & experienti, quàm ipsi quoque Virgini de sola sua conscientia se defendenti. Dic quæso, quis eam videns desponsatam & gravidam, non potius diceret corruptam quàm Virginem? Non autem decebat hoc dici de Matre Domini. Tolerabilius verò atque honestius fuit, putari ad tempus Christum de coniugio fuisse natum, quàm de fornicatione.

Sed non poterat, inquis, Deus apertum aliquod ostendere signum, quo videlicet fieret, ut eius nec ortus infamaretur, nec Mater crimineretur? Poterat utique; sed non poterat latere dæmones, quod scirent homines. Oportebat autem à principe mundi aliquamdiù celari divini consilii sacramentum †: non quòd DEUS si palàm opus suum facere vellet, impediri posse ab illo metueret: sed quia ipse, qui non solum potenter, sed etiam sapienter quæcumque voluit fecit, sicut in omnibus operibus suis quasdam rerum vel temporum congruentias propter ordinis pulchritudinem servare consuevit: ita in hoc quoque tam magnifico opere suo, nostræ videlicet reparationis, non tantum potentiam suam, sed & prudentiam ostendere voluit. Et quamquam illud aliter quomodo vellet perficere potuisset, placuit ei tamen eo potius & modo & ordine hominem sibi reconciliare, quo noverat cecidisse: ut sicut diabolus prius seduxit sceminam, & postmodum virum per sceminam vicit: ita prius à scemina virgine seduceretur, & post à viro Christo apertè debellaretur: quatenus malitiæ fraudi dum ars pietatis illuderet, ac maligni fortitudinem Christi virtus contereret, diabolo DEUS & prudentior appareret, & fortior. Ita quippe decuit incarnatam Sapientiam spiritualement vincere malitiam, quò non solum attingeret à fine usque ad finem fortiter, sed & disponeret omnia suaviter. Attingit autem à fine usque ad finem, id est, à cœlo usque ad infernum. Si ascendero, inquit, in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Utrobique verò fortiter, quando & de supernis expulit superbum, & apud inferos spoliavit avarum. Con-

Comparatio inter dubitationem Thomæ, & desponsationem Mariæ.

† Hanc quoque ratione adfert S. Ignatius Martyr apud Hieron. in cap. 1. Matt. Deus in opere Redemptionis non tantum potentia, sed & prudentia usus.

‡ Sap. 8. a*
* Psal. 138. b

niens ergo erat, ut suaviter quoque omnia cœlestia scilicet & terrena disponeret, quatenus & illinc dejiciens inquietum reliquos in pace firmaret: & hic debellaturus invidum, nobis prius suæ humilitatis & mansuetudinis valde necessarium exemplum relinqueret: sicque mirabilis fieret moderamine sapientiæ, ut suis suavis, & hostibus fortis appareret. Quid enim prodesset diabolus à Deo vinci, nobis manentibus superbis? Necessario igitur desponsata est Maria Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas comprobatur, & Virginis tam verecundiæ parcitur, quam famæ providetur. Quid sapientius, quid dignius divina providentia? Uno tali consilio secretis cœlestibus & admittitur testis, & excluditur hostis, & integra servatur fama Virginis Matris. Alioquin quando pepercisset iustus adulteræ? Scriptum est autem ^b: *Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.* Bene cum esset iustus, noluit eam traducere: quia sicut nequaquam iustus esset, si cognitam ream consensisset; sic nihilominus iustus non esset, si probatam innoxiam commendasset. Cum ergo iustus esset, & nollet eam traducere, voluit dimittere eam.

^a Matt. 1. c

Ioseph cur voluerit dimittere Mariam.
Luc. 5. b
^c Matt. 8. b

Ex humilitate & reverentia.

^d Luc. 1. e
Ioseph cur occultè voluerit dimittere Mariam.

Quare voluit dimittere eam? Accipe & in hoc non meam, sed Patrum sententiam. Propter hoc Ioseph voluit dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum à se repellebat, dicens: *Exi à me, Domine, quia homo peccator sum;* propter quod & Centurio à domo sua eum prohibebat, cum diceret, *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum* ^e. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorem se reputans, dicebat intra se, à tali & à tanta non debere sibi ultra familiare præstari contubernium, cuius supra se mirabilem expavescebat dignitatem. Videbat & horrebat divinæ præsentis certissimum gestantem in signe: & quia mysterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam. Expavit Petrus potentis magnitudinem, expavit Centurio præsentis maiestatem. Exhorruit nimirum & Ioseph, sicut homo, huius tanti miraculi novitatem, mysterii profunditatem: & ideo occultè voluit dimittere eam. Miraris quod Ioseph prægnantis sese consortio Virginis iudicabat indignum, cum audias & sanctam Elizabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore quidem & reverentia! Ait namque ^d, *Vnde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Ideo itaque Ioseph voluit dimittere eam. Sed quare occultè, & non palam? Ne videlicet divortii causa inquireretur, exigeretur ratio. Quid enim vir iustus responderet populo duræ cervicis, populo non credenti & contradicenti? Si diceret quod sentiebat, quod de illius puritate comprobaverat, nonne mox increduli & crudeles Iudæi subsannarent illum, lapidarent illam? Quando namque veritati crederent tacenti in utero, quam postea contempserunt clamantem

tem

tem in templo? Quid facerent necdum apparenti, cui postmodum impias manus iniecerunt etiam miraculis corruscanti? Merito ergo vir iustus, ne aut mentiri, aut diffamare cogeretur innoxiam, voluit occultè dimittere eam.

Sin verò aliter quis sentiat; & Ioseph sicut hominem dubitasse contendat, sed quia iustus erat, noluisse quidem habitare cum ea propter suspicionem, nec tamen (quia pius erat) traducere voluisse suspectam, & idè voluerit occultè dimittere eam; breviter respondeo etiam sic dubitationem illam Ioseph fuisse necessariam, quæ divino meruit certificari oraculo. Sic quippe scriptum est ^e: *Hæc autem eo cogitante, scilicet quod occultè dimitteret eam, Apparuit ei Angelus in somnis, dicens. Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Itaq; propter istas rationes de sp onfata est MARIÀ Ioseph, vel potius (sicut ponit Evangelista) *viro cui nomen erat Ioseph* ^f. Virum nominat, non quia maritus †, sed quod homo virtutis erat. Vel potius quia, iuxta alium Evangelistam ^g, non vir simpliciter, sed *vir eius* dictus est: merito appellatur, quod necessariè putatur. Debit ergo vir eius appellari, quia necesse fuit & putari, sicut & Pater Salvatoris non quidem esse, sed dici meruit, ut putaretur esse, dicente hoc ipso Evangelista ^h: *Et ipse IESVS erat incipiens, quasi annorum triginta, ut putabatur, Filius Ioseph.* Nec vir ergo matris nec filii pater extitit, quamvis certa (ut dictum est) & necessaria dispensatione utrumque ad tempus & appellatus sit & putatus.

An de Mariæ integritate dubitaverit.

^e Matt. 1.

^f Luc. 1. c

† v. NOTAS.

^g Marc. 1. c

^h Luc. 3. c

ⁱ Gen. 37. f

Iosephi dignitas.

Eius cum Iosepho filio Iacob comparatio, & eelogia.

^k Matt. 2. c.

^l Gen. 39. c

^m Matt. 1. c

ⁿ Gen. 40. c

Coniice tamen ex hac appellatione, qua (licet dispensatoria) meruit honorari à Deo, ut Pater Dei & dictus & creditus sit: coniice & ex proprio vocabulo (quod augmentum non dubites interpretari) quis & qualis homo fuerit iste Ioseph. Simul & memento magni illius quondam Patriarchæ venditi in Ægypto ⁱ, & scito ipsius istum non solum vocabulum fuisse sortitum: sed & castimoniam adeptum, innocentiam assecutum & gratiam. Siquidem ille Ioseph fraterna ex invidia venditus & ductus in Ægyptum, Christi venditionem præfiguravit. Iste Ioseph Herodianam invidiam fugiens, Christum in Ægyptum portavit ^k. Ille domino tuo fidem servans, dominæ noluit commiseri ^l: Iste dominam suam Donini sui Matrem Virginem agnoscens; & ipse continens fideliter custodivit ^m. Illi data est intelligentia in mysteriis somniorum ⁿ: Iste datum est conscium fieri atque participem cœlestium sacramentorum. Ille frumenta servavit non sibi, sed omni populo: Iste Panem vivum è cœlo servandum accepit tam sibi quam toti mundo. Non est dubium quia bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph, cui Mater desponsata

*Ioseph de do-
mo David;
dignus tanto
Patre Filius.*

est Salvatoris, Fidelis inquam servus & prudens, quem constituit Dominus suæ Matris solatium, suæ carnis nutritium: solum denique in terris, magni consilii coadiutorem fidelissimum. Huc accedit quod dicitur fuisse *de Domo David*. Verè enim de domo David: verè de Regia stirpe descendit vir iste Ioseph, nobilis genere, mente nobilior. Planè filius David, non degenerans à Patre suo David. Prorsus, inquam, filius David, non tantum carne, sed fide, sed sanctitate, sed devotione, quem tanquam alterum David Dominus invenit secundum cor suum, cui tutò committeret secretissimum atque sacratissimum sui cordis arcanum: cui tanquam alteri David incerta & occulta sapientiæ suæ manifestavit: & dedit illi non ignarum esse Mysterii, quod nemo principum huius sæculi agnovit: cui denique datum est quod multi Reges & Prophetae cum velent videre, non viderunt; audire non audierunt; non solum videre & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutrire & custodire. Non tantum autem Ioseph, sed & Maria descendisse credenda est de domo David. Alioquin non esset desponsata viro de domo David, si non esset & ipsa de domo David. Ambo igitur erant de domo David: sed in altera completa est veritas quam iuravit Dominus David, altero tantum conscio & teste adimpletæ promissionis.

*Interpretatio
& elogium
Nominis
Maria, id est,
stella maris.*

*Cohortatio ad
cultum &
venerationem
Virginis Ma-
riae pulcher-
rime.*

In fine autem verius, & *nomen* (inquit) *Virginis Maria*; Loquamur pauca de superbo hoc nomine, quod interpretatum maris Stella dicitur, & Matri Virgini valdè convenienter aptatur. Ipsa namque aptissime fidei comparatur: quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium, sic absque sui læsione Virgo parturit Filium. Nec syderi radius suam minuit claritatem, nec Virgini Filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobis illa stella ex Jacob orta, cuius radius universum orbem illuminat, cuius splendor & præfulget in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans & calefaciens magis mentes, quam corpora, fovet virtutes, excoquit vitia. Ipsa inquam est præclara & eximia stella super hoc mare magnum & spatiosum necessario sublevata, micans meritis, illustrans exemplis. O quisquis te intelligis in huius sæculi profluvio magis inter procellas & tempestates fluctuare, quam per terram ambulare; ne avertas oculos à fulgore huius fidei, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum: respice stellam, voca MARIAM. Si iactaris superbiæ undis, si ambitionis, si detractionis, si æmulationis; respice stellam, voca MARIAM. Si iracundia, aut avaritia, aut carnis illecebra naviculam concusserit mentis, respice ad MARIAM. Si criminum immanitate turbatus, conscientiaæ fœditate confusus, iudicii horrore perter-

perterritus, barathro incipias absorberi tristitiæ, desperationis abyſſo, cogita Mariam. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam invoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde; & ut impetres eius orationis suffragium, non deseras conversationis exemplum. Ipsam sequens non devias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitans non erras. Ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia pervenis: & sic in temetipſo experiris quàm merito dictum sit, *Et nomen Virginis Maria.* Sed iam modicè pensandum est, ne & nos in transitu claritatem tanti luminis intueamur. Ut enim verbis Apostolicis utar^o, *Bonum est nos hic esse:* ^{o Matt. 17.a} & libet dulciter contemplari in silentio, quod laboriosa non sufficit explicare locutio. Interim autem ex devota scintillantis fideris contemplatione, ferventior reparabitur in his quæ sequuntur disputatio.

De laudibus Virg. Matris.

H O M I L I A III.

Super Missus est Angelus Gabriel, &c.

Libenter, ubi mihi congruere video, verba Sanctorum assumo, quò vel ex vasculorum pulchritudine gratiora fiant quæcunque in eis lectori apposuerim. Ut autem nunc è Prophetis verbis incipiam. *Væ mihi*, non quidem (sicut Propheta^a) *quia tacui*, sed quia locutus sum, ^{a Esa. 6.b} *quoniam vir pollutus labiis ego sum.* Heu quot vana, quot fallæ, quod turpia per hoc ipsum spurcissimum os meum evomuisse me recolo, in quo nunc cœlestia revolvere verba præsumo. Vehementer timeo, ne iamiam audiam ad me dictum^b, *Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* ^{b Psal. 94.c} Utinam & mihi de superno Altari non quidem carbo unus, sed ingens globus & igneus afferatur, qui videlicet multam & inveteratam prurientis oris mei rubiginem ad plenum excoquere sufficiat, quatenus Angeli ad Virginem, & Virginis ad ipsum grata invicem ac casta colloquia dignus habeat meo qualicunque replicare sermone. Ait enim Evangelista^c: *Et ingressus Angelus ad eam* (haud dubium quin ad Mariam) *dixit, Ave gratia plena, Dominus tecum.* ^{c Luc. 1.c} Quò ingressus ad eam? Puto in Secretarium pudici cubiculi, ubi illa fortassis clauso super se ostio orabat Patrem in abscondito. Solent Angeli astare orantibus, & delectari in his quos vident levare puras manus in oratione: holocaustum sanctæ devotionis gaudent se offerre Deo in odorem suavitatis. Mariæ autem orationes quantum placuerint in conspectu Altissimi Angelus indicavit: qui ingressus ad eam, eam reverenter salutavit. Nec fuit difficile Angelo per clausum ostium penetrare ad abdita Virginis, ^{Angelis omnia pervia.} qui

^a Esa. 6.b

Humilis viri sancti confessio.

^b Psal. 94.c

^c Luc. 1.c

Angeli adstant orantibus.

Angelis omnia pervia.

40 S.P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

qui utique ex subtilitate substantiæ suæ hoc habet in natura, ut nec feris ferreis eius arceatur ingressus, quocunque suus eum impetus ferat. Angelicis enim spiritibus parietes non obsistunt, sed cuncta illis visibilia cedunt, cuncta æquè corpora quantumlibet solida vel spissa penetrabilia sunt eis ac pervia. Suspiciandum igitur non est, quòd apertum invenerit Angelus ostiolum Virginis: cui nimirum in proposito erat hominum fugere frequentias, vitare colloquia: ne vel orantis perturbaretur silentium, vel continentis castitas tentaretur. Clauserat itaque etiam illa hora suum super se habitaculum Virgo prudentissima, sed hominibus, non Angelis. Proinde etsi ad eam potuit intrare Angelus; sed nulli hominum facilis patebat accessus.

d Act. 6. b
Plenitudo
gratia in B.
Virgine ab
aliis SS. di-
versa.

Ingressus ergò Angelus ad eam dixit: *Ave gratia plena, Dominus tecum.* Legimus in Actibus Apostolorum ^d, & Stephanum plenum gratia, & Apostolos fuisse repletos Spiritu sancto, sed longè dissimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu sancto quomodo Maria. *Ave* (inquit) *gratia plena, Dominus tecum.* Quid mirum si gratia plena erat, cum qua Dominus erat? Sed hoc potius mirandum quomodo qui Angelum miserat ad Virginem, ab Angelo inventus est esse cum Virgine. Itane velocior Angelo fuit Deus, ut festinantem nuncium celerior ipse præveniret ad terras? Nec mirum. Nam cum esset rex in accubitu suo, nardus Virginis dedit odorem suum, & ascendit in conspectu gloriæ eius fumus aromatis, & invenit gratiam coram oculis Domini, clamantibus qui circumstabant ^e: *Quæ est ista qua ascendit per desertum sicut virgula sumi ex aromatibus myrrha & thuris?* Statimque rex egrediens de loco sancto suo, *exultavit ut gigas ad currendam viam* ^f, & licet à summo cælo egressio eius, nimio tamen pervolans desiderio prævenit suum nuncium ad Virginem quam amaverat, quam sibi elegerat, cuius decorem concupierat. Quem prospiciens à longè venientem gratulans & exultans ait Ecclesia &: *Ecce venit is saliens in montibus, transfiliens colles,*

e Cant. 3. c

f Psal. 18. b

g Cant. 2. b

h Psal. 44.
Virgini vir-
tutes ad tan-
tam gratiam
preparatorie.

Meritò autem concupivit rex decorem Virginis. Fecerat enim quicquid longè antea præmonita fuerat à Patre suo David, dicente sibi ^h: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum Patris tui. Et si hoc feceris, concupisces rex decorem tuum.* Audivit quippe & vidit, non ut quidam, qui audientes non audiunt, & videntes non intelligunt; sed audivit & credidit, vidit & intellexit. Et inclinavit aurem suam ad obedientiam, & cor suum ad disciplinam, & oblita est populum suum, & domum Patris sui; quia nec populum suum augere proli-

prolis successione, nec domi Patris sui relinquere curavit hæredem; sed quicquid honoris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarum habere potuisset, omnia arbitrata est ut stercore, ut Christum lucrifaceret. Nec fefellit eam intentio, quando & Christum sibi Filium vendicavit, nec propositum pudicitiae violavit. Bene igitur gratia plena, quæ & virginitatis gratiam tenuit, & insuper fecunditatis gloriam acquisivit.

Ave (inquit) *gratia plena, Dominus tecum.* Non dixit Dominus in re, sed, *Dominus tecum.* Deus enim qui ubique æqualiter totus est per suam simplicem substantiam, aliter tamen in rationalibus creaturis quam in cæteris; & ipsarum aliter in bonis, quam in malis est per efficaciam. Ita sanè in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipsis. A rationalibus autem omnibus quidem capi potest per cognitionem, sed à bonis tantum capitur etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, ut etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita iustitiæ subdunt, ut Deum non dedecet velle quod ipsi volunt: per hoc quod ab eius voluntate non dissentiunt, Deum sibi specialiter iungunt. Sed cum ita sit cum omnibus Sanctis, specialiter tamen cum Maria, cum qua utiq; tanta ei consensus fuit, ut illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac si de sua, Virginisque substantia unum Christum efficeret, vel potius unus Christus fieret: qui etsi nec totus de DEO, nec totus de Virgine, totus tamen DEI & totus Virginis esset, nec duo filii, sed unus utriusque Filius. Ait itaque, *Ave gratia plena, Dominus tecum.* Nec tantum Dominus Filius tecum, quem carne tua induis: sed & Dominus Spiritus sanctus, de quo concipis: & Dominus Pater, qui genuit quem concipis. Pater, inquam, tecum, qui Filium suum facit & tuum, Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile Sacramentum miro modo & sibi referat genitale secretum, & tibi servat virginale signaculum. Spiritus sanctus tecum, qui cum Patre & Filio tuum sanctificat uterum; ergo Dominus tecum.

Deus diversimodè in creaturis.

Singulariter in & cum B. Virgine.

Benedicta tu in mulieribus. Libet adiungere quod Elizabeth, cuius hæc verba sunt, profecuta subiunxit, *Et benedictus fructus ventris tui.* Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui: sed quia ille te prævenit in benedictionibus dulcedinis, ideo tu benedicta. Verè etenim benedictus fructus ventris tui, in quo benedictæ sunt omnes gentes: de cuius plenitudine tu quoque accepisti cum cæteris, etsi differentiùs à cæteris. Ac propterea quidem benedicta tu, sed in mulieribus, ille verò benedictus non in hominibus, non inter Angelos, sed, *qui est*, ut ait Apostolus ¹, *super omnia benedictus Deus in secula.* Dicitur benedictus vir, benedictus panis, benedicta mulier, benedicta terra, vel si quid tale

Rom. 9. a

Sermones S. Bernardi

F

in crea-

42 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

in creaturis benedictum esse memoratur, sed singulariter benedictus fructus ventris tui, cum sit super omnia benedictus Deus in sæcula.

Benedictus ergo fructus ventris tui. Benedictus in odore, benedictus in sapore, benedictus in specie. Huius odoriferi fructus fragrantiam sentiebat qui dicebat ^k: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* An non verè benedictus, cui benedixit Dominus? De sapore huius fructus quidam quod gustaverat taliter exultabat, dicens ^l: *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.* Et alibi ^m: *Quam magna multitudo dulcedinis tue, Domine, quam abscondisti timentibus te.* Et alius quidam ⁿ: *Si tamen, inquit, gustastis quoniam dulcis est Dominus.* Et ipse fructus de se, invitans nos ad se ^o. *Qui edit me, ait, adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet.* Utique propter saporis dulcedinem hoc dicebat qui semel gustatus magis excitat appetitum. Bonus fructus, qui animarum esurientium & sitientium iustitiam, & cæca & potus est. Audisti de odore; audisti de sapore, audi & de specie. Si enim fructus ille mortis non solum suavis fuit ad vescendum, sed etiam, teste Scriptura ^p, *delectabilis aspectu*, quanto magis huius vitalis fructus vivificum decorem debemus inquirere, in quem, teste alia Scriptura ^q, *desiderant etiam Angeli prospicere?* Cuius pulchritudinem in spiritu videbat, & in corpore videre cupiebat, qui dicebat ^r: *Ex Sion species decoris eius.* Et ne mediocrem tibi videatur commendasse decorem: recole quod in alio Psalmo legis ^s: *Speciosus forma præ filiis hominum: diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.*

Benedictus ergo fructus ventris tui, cui benedixit Deus in æternum. Ex cuius benedictione benedicta etiam tu in mulieribus; quia non potest mala arbor fructum facere bonum. Benedicta, inquam, tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem evasisti, qua dictum est ^t: *In transitu paries filios* ^u; nihilominus illam, qua secutum est ^v; maledicta sterilis in Israel: ac singularem consecuta es benedictionem, ut nec sterilis maneas nec cum dolore parturias. Dura necessitas, & grave iugum super omnes filias Evæ. Et si pariunt, cruciantur: & si non pariunt, maledicuntur. Et dolor prohibet parere, & non parere maledictio. Quid facies, Virgo, quæ hæc audis, quæ hæc legis? Si parturis, angustiariis; si sterilis manes, maledicere. Quid eliges, Virgo prudens! Angustiarum, inquit, mihi sunt undique: melius est tamen mihi maledictum incurrere & castam manere, quam prius quidem concipere per concupiscentiam, quod merito post eum dolore parturiam. Hinc etenim etsi video maledictum, sed non peccatum: illinc verò peccatum simul & cruciatum. Denique hæc maledictio quid est, quam hominum exprobratio? Neque ob aliud sanè

*Propositum
servande vir-
ginitatis fir-
mum & im-
mobile in B. V.
non obstante
maledictione
legis.*

Sanè dicitur sterilis maledicta, nisi quod opprobrio & contemptui sit habenda, tanquam inutilis & infructuosa, & hoc in Israel tantum. Mihi autem pro minimo est, quòd hominibus displiceo, dum me possim Virginem pro minimo esse, quòd hominibus displiceo, dum me possim Virginem castam exhibere Christo. O Virgo prudens, ô Virgo devota, quis te docuit Deo placere virginitatem? Quæ lex, quæ iustitia, quæ pagina veteris Testamenti vel præcipit, vel coniulit, vel hortatur in carne non carnaliter vivere, & in terris Angelicam ducere vitam? Ubi legeras, beata Virgo, *Sapientia carnis mors est* ^u: & *Curam carnis ne perseceritis in desiderio* ^x? Ubi legeras de virginibus, quia *cantant Canticum novum, quod nemo alius cantare potest, & sequuntur Agnum quocunque ierit* ^y? Ubi legeras, laudatos esse qui *se castraverunt propter regnum cœlorum* ^z? Ubi legeras, *In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus* ^a: & *Qui matrimonio iungit Virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit* ^b? Ubi audieras: *Volo vos omnes esse sicut & meipsum* ^c: & *Bonum est homini, si sic permaneat secundum meum consilium* ^d? De virginibus, *inquit* ^e, *præceptum non habeo, consilium autem do. Tu verò non dicam præceptum, sed nec consilium, nec exemplum: nisi quod Unctio docebat te de omnibus, ac sermo Dei vivus & efficax ante tibi factus est magister, quàm filius: prius instruxerit mentem, quàm induerit carnem, Christo ergo devoves te exhibere Virginem; & nescis quod ipsi exhiberi te oportet etiam Matrem? Eligis in Israel esse contemptibilis, & illi placeas cui te probasti, maledictum incurere sterilitatis: & ecce maledictio benedictione commutatur, sterilitas fecunditate recompensatur.*

^u Rom. 8. a

^x Rom. 13. d

^y Apoc. 14. a

^z Matt. 19. b

^a 2. Cor. 10. a

^b 1. Cor. 7. g.

^c Ibid. b.

^d Ibid. g.

^e Ibid. c.

Aperi Virgo sinum, expande gremium, præpara uterum: qui facturus est tibi magna qui potens est, in tantum ut pro maledictione Israel, beatam te dicant omnes generationes. Nec suspectam habeas, prudens Virgo, fecunditatem, quia non auferet integritatem. Concipies, sed sine peccato. Gravida eris, sed non gravata: paries, sed non cum tristitia: nescies virum, & gignes filium. Qualem filium? Illius eris Mater, cui DEUS est Pater. Filius paternæ charitatis erit corona tuæ castitatis, Sapientia paterni cordis erit fructus uteri Virginalis. Deum denique paries, & de Deo concipies. Confortare ergo Virgo fecunda, casta puerpera, mater intacta, quia non eris in Israel ultra maledicta, neque inter steriles deputata. Etsi adhuc malediceris ab Israel secundum carnem, non quia sterilem vident, sed quia fecundam invident: memento quòd & Christus maledictum pertulit crucis, qui te suam matrem benedixit in cœlis, sed & in terris ab Angelo benedicta, & à cunctis generationibus terræ meritò beata prædicaris. *Benedicta ergo tu in mulieribus, & beatus fructus ventris tui.*

*Privilegia
Virg. Despara.*

44 S.P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

Quæ cum audisset turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Solent virgines, quæ veræ virgines sunt, semper pavidae, & nunquam esse securæ, & ut caveant timenda, etiam tuta pertimescere, scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare pretiosum, & nimis arduum esse vivere Angelicè inter homines, & in terris more cœlestium conversari, & in carne cœlibem agere vitam. Ac proinde quicquid novum, quicquid subitum fuerit ortum, suspectas habent insidias, totum contra se æstimant machinatum. Idcirco & Maria turbata est in sermone Angeli. Turbata est, sed non perturbata. *Turbatus sum*, inquit, & non sum locutus, sed cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Ita ergo & Maria turbata est, & non est locuta, sed cogitabat qualis esset ista salutatio. Quod turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis? quod tacuit & cogitavit, prudentiæ. *Cogitabat autem qualis esset ista salutatio.* Sciebat prudens Virgo quod sæpè Angelus Satanæ transfiguratur se in Angelum Lucis: & quia nimirum humilis & simplex erat, nihil tale penitus à sancto Angelo sperabat, & ideo cogitabat qualis esset ista salutatio.

Tunc Angelus intuitus Virginem, & varias eam secum volvere cogitationes faciliè deprehendens, pavidam consolatur, confirmat dubiam, ac familiariter vocans ex nomine, benignè ne timeat persuadet. *Ne timeas* (inquit) *Maria, invenisti gratiam apud Deum.* Nihil hic doli, nihil hic fallaciæ est. Nullam circumventionem, nullas hic suspiceris insidias. Non sum homo sed spiritus, & Dei Angelus, non Satanæ. *Ne timeas Maria, invenisti gratiam apud Deum.* O si scires quantum tua humilitas Altissimo placeat, quantate apud ipsum sublimitas maneat, Angelico te indignam nec alloquio judicares nec obsequio. Ad quid enim indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ invenisti gratiam apud Deum? Invenisti quod quærebas, invenisti quod nemo ante te potuit invenire, invenisti gratiam apud Deum. Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem. Hæc est ergo gratia, quam invenisti apud Deum. Et hoc tibi signum. *Ecce concipies & paries Filium, & vocabis nomen eius Iesum.* Intellige prudens Virgo ex nomine Filii promissi, quantam & quam specialem gratiam inveneris apud Deum. *Et vocabis (ait) nomen eius Iesum.* Rationem huius vocabuli alius Evangelista ponit, Angelo sic interpretante *l*: *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.*

Duos JESUS lego in typo huius quem nunc in manibus habemus, præcessisse, ambos populis præfuisse: quorum unus populum suum de Babylone eduxit *s*, alter suum in terram promissionis introduxit *b*. Et illi

Virginum est, semper esse pavidas, nunquam securas.

Difficilis custodia castitatis.

1 Psal. 76. b

Maria turbata confirmatur ab Angelo.

Quantam apud Deum gratiam inveneris.

f Matt. r. d

g 3. Esd. 2.

& s.

b Luc 2. r.

& 23. d

illi quidem illos quibus præerant, ab hostibus defendebant, sed nunquid salvabant à peccatis eorum? Is autem noster JESUS & à peccatis salvat populum suum, & introducit in terram viventium. *Ipsè enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Utinam & me peccatorem dignetur Dominus JESUS annumerare populo suo, ut salvum me faciat à peccatis meis. Vere enim beatus populus, cuius iste JESUS Dominus Deus eius, quia ipse salvum facit populum suum à peccatis eorum. Vereor autem ne multi se profiteantur esse de populo eius, quos tamen ipse non habeat pro populo suo: vereor ne plerisque, qui quasi in populo eius religiosiores esse videntur, ipse aliquando dicat: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me*.ⁱ Novit enim Dominus JESUS qui sunt eius; novit & quos elegerit à principio. *Quid me vocatis* (ait^k) *Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Vis scire an pertineas ad populum eius, vel potius vis esse de populo suo. Fac quæ dicit Jesus; & computabit te in populo suo. Fac quæ iubet in Evangelio Dominus Jesus, quæ iubet in lege & Prophetis, quæ iubet per Ministros suos qui sunt in Ecclesia, obtempera eius Vicariis præpositis tuis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis: & diſce ab ipso Jesu, quia mitis est & humilis corde; & eris de beato populo eius quem elegit in hereditatem sibi; eris de laudabili populo eius, quem Dominus exercituum benedixit dicens^l. *Opus manuum mearum tu es, hereditas mea Israel,* cui ne forte Israel carnalem æmuleris, etiam testimonium perhibet, dicens^m: *Populu quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obediuit mihi.*

Salvatoris nomen Christo competet per excellentiam.

i Matt. 19. a
2. Tim. 2. e
k Luc. 6. g.

l Esa. 19.

m Psal. 17. g.

Sed audiamus quid idem Angelus sentiat de illo, cui necdum concepto tale indidit nomen. Ait namque: *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur.* Benè magnus, quia Filius Altissimi merebitur appellari. An non magnus, cuius magnitudinis non est finis? Et *quis magnus*, aitⁿ, *sicut Deus noster?* Planè magnus, qui tam magnus, quàm Altissimus, quia & ipse Altissimus. Neq; enim Altissimi Filius rapinam arbitrabitur esse se æqualem^o Altissimo. Ille meritò arbitratus est cogitasse rapinam, qui cum de nihilo in Angelicam formam factus fuisset, factori suo se comparans, usurpavit sibi quod Filii Altissimi proprium est, qui utiq; in forma Dei à Deo non factus, sed genitus est. Altissimus enim Deus Pater quamvis omnipotens sit, non potuit tamen vel æqualem sibi condere creaturam, vel inæqualem gignere filium. Fecit itaque Angelum magnum, sed non quantus ipse: & ideo nec Altissimū. Solum autem Unigenitum, quem non fecit, sed genuit Omnipotens Omnipotentem, Altissimus Altissimum, Æternus Cœternum, ipsum sibi per omnia comparari, nec rapinam

Textus.

n Psal. 112. a

o Philip. 2. a
Iesus magnus, quia Altissimo par & æqualis.

46 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

ætimat, nec iniuriam. Rectè ergo hic erit Magnus qui Filius Altissimi vocabitur.

*Cur dictum
erit magnus,
& non est.*

p Luc. 7. c

*Iesus magnus
pro nobis fa-
ctus parvulus,
ut nos faceret
magnos.
q Esa. 9. a*

*A Christo
bis nato qua
utilitas ca-
pienda.*

r Rom. 8. f
p Ili. 2. b
s Esa. 53. d

Sed quare *hic erit*, & non potius est magnus, qui semper æqualiter magnus, non habet quo crescat, nec maior post conceptum futurus sit, quàm ante vel sit, vel fuerit? An forte propterea dixerit, *erit*, quia qui magnus DEUS erat, magnus homo futurus sit? Benè ergo *hic erit Magnus*. Magnus Homo, magnus Doctor, magnus Propheta. Sic enim dicitur de eo in Evangelio P: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis*. Et à minori quodam Propheta magnus itidem Propheta venturus promittitur. Ecce, inquit, veniet Propheta magnus & ipse renovabit Jerusalem. Et tu quidem ô Virgò parvulum paries, parvulum nutries, parvulum lactabis, sed videns parvulum cogita magnum. Erit enim Magnus, quia magnificabit eum Deus in conspectu Regum, adeò ut adorent eum omnes Reges, omnes gentes serviant ei. Magnificet ergo & anima tua Dominum, quia *hic erit Magnus, & Filius Altissimi vocabitur*. Magnus erit & magna faciet tibi qui potens est, & sanctum nomen eius. Quod enim sanctius nomen, quàm quod Filius Altissimi vocabitur? Magnificetur & à nobis parvulis magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus est parvulus. Parvulus ait q, natus est nobis: & Filius datus est nobis. Nobis, inquam, non sibi, qui utique ante tempora multo nobilius natus ex Patre, nasci temporaliter non indigebat ex Matre. Non Angelis quoque, qui cum magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis & datus, quia nobis necessarius.

Iam de nobis nato & dato, faciamus ad quod natus est & datus. Utamur nostro in nostram utilitatem, de Salvatore salutem operemur. Ecce parvulus in medio statuitur. O parvulus parvulis desideratus! O verè parvulus, sed malitià, non sapientià! Studeamus effici sicut parvulus iste; discamus ab ipso quia mitis est & humilis corde: ne magn⁹ videlicet Deus sine causa factus sit homo parvus, ne gratis mortuus, nec in vacuum crucifixus. Discamus eius humilitatem, imitemur mansuetudinem, amplectamur dilectionem, communicemus passionibus, lavemur in sanguine eius, ipsum offeramus propitiationem pro peccatis nostris: quoniam ad hoc ipse natus & datus est nobis: ipsum oculis Patris, ipsum offeramus & suis, quia & Pater proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum r, & ipse Filius semetipsum exinanivit formam servi accipiens s: ipse tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est; & ipse peccata multorum tulit t, & pro transgressoribus rogavit ut non perirent. Non possunt perire pro quibus Filius rogat ne pereant, pro quibus Pater tradidit Filium in mortem ut vivant. Æqualiter

ter

ter ergo ab utroque speranda est venia, quibus æqualis est in pietate misericordia, par in voluntate potentia, una in deitate substantia, in qua unus cum eis Spiritus sanctus vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

De laudibus Virg. Maris.

H O M I L I A IV.

Super Missus est Angelus Gabriel, &c.

Non est dubium, quicquid in laudibus Matris proferimus, ad Filium pertinere; & rursum, cum Filium honoramus, à gloria Matris non recedimus. Nam si juxta Salomonem ^a, *Filius sapiens gloria est patris*, quanto magis gloriosum est matrem ipsius effici Sapientiae? Sed quid ego tento in eius laudibus, quam laudabilem prædicant Prophetæ, perhibet Angelus, narrat Evangelista? Non ergo laudo, quia non audeo: sed tantum replico devotus, quod iam explicavit per os Evangelistæ Spiritus sanctus. Sequitur namque, & ait: *Et dabit illi dominus Deus sedem David Patris sui.* Verba sunt Angeli ad Virginem de promisso Filio, promittentis, quòd debeat possidere regnum David. Quòd de stirpe David duxerit originem Dominus Jesus, nemo dubitat. Quæro autem quomodo dederit ei Deus sedem David patris sui, cum ipse in Hierusalem non regnaverit, quinimo turbis eum volentibus constituere regem, non acquieverit, sed & ante faciem Pilati protestatus sit: *Regnum meum non est de mundo* ^b. Denique quid magnum promittitur ei qui sedet super Cherubim, quem Propheta vidit *sedentem super solium excelsum & elevatum* ^c, sedere in Throno David Patris sui: sed novimus quandam aliam Hierusalem ab ea, quæ nunc est, in qua regnavit David, significatam, multo ista nobiliorem, multo ditio-rem. Hanc igitur puto hîc fuisse significatam, illo videlicet usu loquendi, quo sæpè reperis in Scripturis significans poni pro significato. Tunc sane dedit illi Deus sedem David Patris sui, quando constitutus est Rex ab eo super Sion montem Sanctum eius. Sed hic Propheta de quo regno dixerat, expressius aperuisse videtur, in eo quod non in Sion posuit, sed super Sion. Nam ideo fortassis dictum est, *super*, quia in Sion quidem regnavit David, super Sion verò regnum est illius, de quo dictum est ad David ^d, *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, de quo & dictum est per alium Prophetam ^e, *Super solium David & super regnum eius sedebit.* Vides quia ubiq; reperis, *super: Super Sion, super sedem, super solium, super regnum.* Dabit ergo ei Dominus Deus sedem David Patris sui, non typicam, sed veram, non temporalem, sed æternam, non terrenam, sed cœlestem. Quæ idcirco (ut iam dictum est) memoratur

^a Pro. 10. a

Quomodo Christo data sedes David, cum in Hierusalem non regnaverit.

^b Ioan. 18. g
^c Esa. 6. a & 37. c

Hierusalem astra cœlestis, astra terrena.

^d Psal. 131. b

^e Esa. 9. b

48 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

ratur fuisse David: quia hæc, in qua temporaliter sedet, æternæ illius gerebat imaginem,

Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Hic

Regnare in
Domo Iacob
in æternum
quomodo in-
telligendum,
f. Joan. 12. c.

g. Rom. 2. g.
h. Col. 2. b
i. Rom. 9. b

Iacob mysticè
quis.

k. Matt. 13. f

Anima re-
gnum Christi,
huic que ty-
rannus in se-
sta.

quoque si domum Iacob temporalem accipimus, quomodo in illa quæ æterna non est, in æternum regnaturus est? Quærenda est ergo domus æterna Iacob in qua regnat in æternum, cuius regni non erit finis. An non denique domus ille Iacob exasperans impiè abnegavit eum, & intipienter respuit ante faciem Pilati: quando illo perhibente *f. Regem vestrum crucifigam?* Uno ore respondendo clamavit: *Non habemus Regem nisi Cæsarem.* Require itaque Apostolum, & discernet tibi eum qui in occulto Iudæus est, ab illo, qui in manifesto *g*: & quæ in spiritu est, circumcissionem, ab ea quæ sit in carne, & spirituales Israel à carnali, & filios fidei Abraham à filiis carnis. *Non enim, inquit i, omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abraham, hi filii.* Sequere ergo & dic: Similiter non omnes qui ex Iacob, hi reputandi sunt in domo Iacob. Iacob quippe ipse est, qui Israel. Solos igitur qui in fide Iacob perfecti invenienda sunt, reputa in domo Iacob, vel potius ipsos noveris fore spirituales & æternam domum Iacob, in qua regnabit Dominus IESUS in æternum. Quis ex nobis est qui iuxta interpretationem nominis, Iacob, supplantet diabolum de corde suo, luctetur cum vitiis & concupiscentiis suis: ut non regnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Iesus, & nunc quidem per gratiam, in æternum per gloriam? Beati in quibus Iesus regnabit in æternum, quia & ipsi cum eo regnabunt, & regni eius non erit finis. O quàm gloriosum est regnum illud, in quo reges congregati sunt, convenerunt in unum, ad laudandum scilicet & glorificandum eum, qui super omnes est Rex regum, & Dominus dominantium. De cuius splendidissima contemplatione fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum *k*. O si & mei peccatoris meminerit Iesus in beneplacito populi sui, cum venerit in regnum suum; O si me in illa die, quando traditurus est regnum Deo & Patri, visitare dignabitur in salutari suo, ad videndum scilicet in bonitate Electorum suorum, ad lætandum in lætitia gentis suæ, ut laudetur etiam à me cum hæreditate sua! Veni interim Domine JESU, aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea, ut regnes tu (qui debes) in ea. Venit enim avaritia, & vendicat in me tibi sedem; iactantia cupit dominari mihi; superbia vult mihi esse rex, luxuria dicit, ego regnabo: ambitio, detractio, invidia & iracundia certant in meipso de meipso, cuius ego potissimum esse videar. Ego autem quantum valeo resisto; renitor quantum juvor, Dominum mecum Iesum reclamo; ipsi me defendo; quia ipsius me iuris agnosco.

Ipsum

50 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

capere, capiat. Quis enim, exceptâ fortassis illâ quæ hoc sola in se foeli-
cissimè meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere possit, qua-
liter splendor ille inaccessibilis virgineis sese viceribus infuderit, & ut illa
inaccessibilem accedere ad se ferre potuisset, de portiuncula eiusdem
corporis cui se anima contemperavit, reliquæ massæ umbraculum fece-
rit? Et fortassè propter hoc maximè dictum est, *obumbrabit tibi*, quia res
nimirum in sacramento erat, & quod sola per se Trinitas in sola & cum
sola Virgine voluit operari: soli datum est nosse, cui soli datum est expe-
riri. Dicatur ergo: *Spiritus sanctus superveniet in te*, qui utique sua po-
tentia fecundabit te. *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi*: hoc est, illum

*Modus conce-
ptionis Christo
Deo tantum
notus & Dei-
pare.*

modum quo de Spiritu sancto concipies, Dei virtus, & Dei sapientia
Christus, sic in suo secretissimo consilio obumbrando conteget & occul-
tabit, quatenus sibi tantum notus habeatur & tibi. Ac si Angelus re-
spondeat ad Virginem: Quid à me requiris, quod in te mox experieris?
Sciens scies, & feliciter scies, sed illo Doctore, quo & auctore. Ego au-
tem missus sum nunciare virginalem conceptum, non creare. Nec po-
test doceri nisi à donante: nec potest addisci nisi à suscipiente. *Ideoque &*
quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Quod est dicere: Quo-
niam non est de homine sed de Spiritu sancto quod concipies, concipies
autem Altissimi virtutem, hoc est Filium Dei: *ideoque & quod nascetur*
ex te sanctum, vocabitur Filius Dei, id est, non solum qui de sinu Patris in
uterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id, quod de tua sub-
stantia sociabit sibi, ex hoc iam vocabitur Filius Dei, quemadmodum &
is qui à Patre est ante sæcula genitus, tuus quoque amodò reputabitur
Filius. Sic autem & quod natum est ex ipso Patre, erit tuus, & quod na-
scetur ex te, erit eius; ut tamen non sint duo filii, sed unus. Et licet aliud
quidem ex te, aliud ex illo sit, iam non tamen cuiusque suus, sed unus u-
triusque erit Filius.

*Cur Christus
ab Angelo
simpliciter
Sanctum
dicatur.*

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Attende,
quæso, quàm reverenter dixerit, *quod nascetur ex te sanctum*. Ad quid e-
nim ita simpliciter sanctum & absque additamento? Credo quia non ha-
buit quid propriè dignè nominaret illud eximium, illud magnificentum,
illud reverendum, quod de purissima videlicet Virginis carne cum sua a-
nima unico Patri erat uniendum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus ho-
mo vel sanctus infans, quicquid tale poneret; parum sibi dixisse videretur.
Posuit ergo indefinitè, *sanctum*, quia quicquid illud sit, quod Virgo ge-
nuit, sanctum procul dubio ac singulariter sanctum fuit, & per Spiritus
sanctificationem & per Verbi assumptionem.

Et adiecit Angelus: *Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit fi-
lium*

lium in senectute sua. Quid fuit necesse etiam huius sterilis Virgini nuntiare conceptum? Nunquid forte dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiori voluit confirmare miraculo? Absit. Legimus & Zachariæ incredulitatem ab hoc ipso Angelo fuisse castigatam: Mariam autem in aliquo reprehensam non legimus, quin potius fidem ipsius Elizabeth prophetante laudatam agnovimus. *Beata es, inquit, quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino.* Sed ideò sterilis cognatæ conceptus Virgini nunciatur, ut dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Porro necesse erat non modico lætitiæ & amoris præveniente inflammari incendio, quæ Filium paternæ dilectionis cum gaudio Spiritus sancti mox fuerat conceptura. Neque enim nisi in devotissimo corde atq; hilarissimo tanta se capere poterat dulcedinis & alacritatis affluentia. *Vel ideo conceptus Elizabeth nunciatur Mariæ, quia profectò decebat, ut Verbum mox divulgandum ubique, prius sciret Virgo per Angelum, quàm audiret ab homine: ne Mater videlicet Dei à consiliis videretur amota, si eorum quæ in terris tam prope gererentur, remansisset ignara. Vel ideo potius conceptus Elizabeth Mariæ nuntiatus est, ut dum nunc Salvatoris, nunc præcursoris, edocetur adventum, rerum tempus & ordinem tenens ipsa melius postmodum Scriptoribus ac Prædicatoribus Evangelii referaret veritatem, quæ & plenè de omnibus à principio cœlitus fuerit intructa mysteriis. Vel ideo adhuc nunciatur Mariæ conceptus Elizabeth, ut audiens cognatam vetulam & gravidam, cogitet juvencula de obsequio, sicque illa properante ad visitandum, parvulo Prophetæ locus & occasio detur, quo minori adhuc Domino sui officii valeat exhibere primitias: & dum ad se invicem occurrit matrum infantumq; ab alterutro excitata devotio, mirabilius fiat miraculum de miraculo.*

Vide autem ne hæc tam magnifica quæ ab Angelo audis prænuntiata, ab ipso speres perficienda. A quo ergo si quæris, ipsum audi Angelum. *Quia non erit, inquit, impossibile apud Deum, omne verbum:* tanquam diceret: Hæc quæ ego tam fideliter promitto, non de mea, sed illius qui me misit virtute præsumo: *quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Quale enim illi verbum impossibile poterit esse, qui omnia fecit in verbo? Movet me & hoc in verbis Angelicis, quòd signanter non ait, quia non erit impossibile apud Deum omne factum, sed omne verbum. An idcirco posuit *verbum*, quia quàm facilè possunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere possunt, tam facilè imò incomparabiliter facilis, valet Deus opere implere, quicquid illi verbo valent exprimere? Dicam apertius. Si hominibus tam facile esset facere quàm dicere quod volunt; & ipsis quoque non esset impossibile omne verbum. Nunc

Sterili cognate conceptus nunciatus Virgini.
Prima ratio.
Luc. i. c

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quam sit efficax Dei verbum.
Soli Deo idem, facere & dicere.
An cere.

autem quoniam vulgaris & vetus sermo est, multum interesse inter loqui & facere, sed apud homines, non apud Deum: soli Deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle: merito non erit impossibile apud Deum omne verbum. Verbi gratia: Potuerunt praevidere & praedicere Prophetæ Virginem vel sterilem concepturam ac parituram, sed nunquid facere, ut conciperet & pareret? Deus autem qui dedit eis posse praevidere, quam facile potuit tunc quod voluit per illos praedicere, tam facile potuit nunc quando voluit per seipsum quod promisit implere. Siquidem apud DEUM nec verbum diffidet ab intentione, quia veritas est: nec factum à verbo, quia virtus est: nec modus à facto, quia sapientia est: ac per hoc non erit impossibile apud Deum omne verbum.

*Dulcissima
ad Virginem
Apostrophe.*

Audisti Virgo factum, audisti & modum, utrumque mirum, utrumque iucundum. Iucundare Filia Sion, & exulta satis filia Ierusalem. Et quoniam auditui tuo datum est gaudium & lætitia: audiamus & nos à te responsum lætitiæ, quod desideramus, ut iam exultent ossa humiliata. Audisti, inquam, factum, & credidisti: crede & de modo quod audisti. Audisti quia concipies, & paries filium, audisti quòd non per hominem, sed per Spiritum sanctum: expectat Angelus responsum, tempus est enim ut revertatur ad DEUM qui misit illum. Expectamus & nos, o Domina, verbum miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis. Et ecce offertur tibi pretium salutis nostræ, statim liberabimur si contentis. In sempiterno Dei verbo facti sumus omnes, & ecce morimur: in tuo brevi responso sumus reficiendi, ut ad vitam revocemur. Hoc supplicat à te, o pia Virgo, flebilis Adam cum misera sobole sua exul de Paradiso, hoc Abraham, hoc David. Hoc ceteri flagitant sancti Patres, Patres scilicet tui, qui & ipsi habitant in regione umbræ mortis. Hoc totus mundus tuis genibus provolutus expectat. Nec immeritò, quando ex ore tuo pendet consolatio miserorum, redemptio captivorum, liberatio damnatorum: salus denique universorum filiorum Adam: totius generis tui. Da, Virgo responsum festinanter. O Domina responde verbum, quod terra, quod inferi, quod expectant & superi. Ipse quoque omnium Rex & Dominus, quantum concupivit decorem tuum, tantum desiderat & responsionis assensum: in qua nimirum proposuit salvare mundum. Et cui placuisti in silentio, iam magis placebis ex verbo: cum ipse tibi clamet de coelo: O pulchra inter mulieres, fac me audire vocem tuam. Si ergo tu eum facias audire vocem tuam, ipse te faciet videre salutem nostram. Nunquid non hoc est, quod quærebas, quod gemebas, quod diebus & noctibus orando suspirabas? Quid igitur? Tu es cui hoc promissum est, an aliam expectamus? Imo tu ipsa, non alia.

*Vide quanta
Dignitas,
gratia &
prærogativa
Mariæ.*

Tu,

Tu, inquam, illa promissa, illa expectata, illa desiderata, ex qua sanctus Pater tuus Iacob iam morti appropinquans vitam sperabat æternam, cum dicebat ¹: *Expectabo salutare tuum Domine.* In qua denique & per quam ^{1 Gen. 49. c} Deus ipse Rex noster ante sæcula disposuit operari salutem in medio terræ. Quid ab alia speras, quod tibi offertur? Quid per aliam expectas, quod per te mox exhibebitur, dummodo præbeas assensum, respondeas verbum? Responde itaque citius Angelo, imò per Angelum Domino. Responde verbum, & suscipe Verbum: Profer tuum, & concipe divinum. Emitte transitorium, & amplectere sempiternum. Quid tardas? Quid trepidas? Crede, confitere & suscipe. Sumat humilitas audaciam, verecundia fiduciam. Nullatenus convenit nunc, ut virginalis simplicitas obliviscatur prudentiam. In hac sola re ne timeas, prudens Virgo, præsumptionem: quia etsi grata in silentio verecundia, magis tamen nunc in verbo pietas necessaria. Aperi, Virgo beata, cor fidei, labia confessioni, viscera Creatori. Ecce desideratus cunctis gentibus, fortis pulsat ad ostium. O si te morante pertransierit, & rursus incipias dolens quærere quem diligit anima tua! Surge, curre, aperi. Surge per fidem, curre per devotionem, aperi per confessionem.

Similia invenies in Sermonibus S. August. serm. 17. in Nat. Dom.

Ecce, inquit, Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Semper solet esse gratiæ divinæ familiaris virtus humilitas. Deus enim superbis resistit, humilibus autè dat suam gratiam. Humiliter ergo respondet, ut sedes gratiæ præparetur. *Ecce, inquit, ancilla Domini.* Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, insolescere gloriâ nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam se nominat. Non mediocris revera humilitatis insigne, nec oblata tanta gloria, oblivisci humilitatem. Non magnum est esse humilem in abiectioe; magna prorsus & rara virtus, humilitas honorata. Si me miserum homuncionem meis decepta simulationibus ad aliquem vel mediocre honoré provexerit Ecclesia, Deo nimirum hoc vel propter mea, vel propter subditorum peccata permittente; nonne statim oblitus qui fuerim, talem me puto, qualis ab hominibus (qui cor non vident) putatus sum? Credo sanè, conscientiam non attendo, & reputans non honorem virtutibus, sed virtutes honori, eò sanctiorem, quò superiorem me æstimo. Videas plerosq; in Ecclesia de ignobilibus nobiles, de pauperibus divites factos, subito intumescere, pristinae oblivisci abiectioe: genus quoq; suum erubescere, & infimos dedignari parentes. Videas & homines perniciosos ad honores quosq; Ecclesiasticos pervolare; moxq; sibi applaudere sanctitatem, vestium duntaxat mutatione, non mentium, & dignos se æstimare dignitate, ad quam ambiendo pervenerunt, quodque (si audeo dicere) adepti sunt nummis, attribuere meritis.

Quanta & quam DEO grata Virginitis humilitas.

Magna sed rara virtus humilitas honorata.

Ambitionem & arrogantiam in Ecclesiasticis graviter perstringit.

54 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

Omitto autem de his, quos excæcat ambitio, & honor ipse superbiendi eis materia est.

*Item in Reli-
giosis, quorum
superbia &
insolentia de-
testabilis:*

*Viti & occu-
patio rerum
secularium,
& litium
strepitus.*

in 1. Cor. 6. b

*Luxus & Va-
nitas vestium
in Monachis
res indignis-
sima.*

Sed video (quod magis doleo) post spretam sæculi pompam, nonnullos in schola humilitatis superbiam magis addiscere, ac sub alis mitis humilitateque magistri gravius insolescere, & impatientes amplius fieri in claustro; quam fuissent in sæculo. Quodque magis peruersum est, plerique in domo Dei non patiuntur haberi contemptui, qui in sua non nisi contemptibiles esse potuerunt: ut quia videlicet ubi à pluribus honores appetuntur, ipsi locum habere non meruerunt; saltem ibi honorabiles videantur, ubi ab omnibus honores contemnuntur. Video & alios (quod non sine dolore videri debet) post aggressam Christi militiam, rursus sæcularibus implicari negotiis; rursus cupiditatibus terrenis immergi: cum magna cura erigere muros, & negligere mores: sub prætextu quoque communis utilitatis, verba vendere divitibus, & matronis salutationes: sed & contra Imperatoris sui edictum concupiscere aliena; & sua cum lite repetere; non audientes Apostolum ex Imperio Regis tubicinantem: *Hoc ipsum, inquit, delictum est in vobis, quod causas habetis, quare non magis fraudem patimini?* Itane mundum sibi, & se mundo crucifixerunt, qui antea vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, modò circumeuntes Provincias, & Curias frequentantes, Regum notitias, Principumque familiaritates affecti sint? Quid de ipso habitu dicam, in quo iam non calor, sed color requiritur, magisque cultui vestium quam virtutum insistitur! Pudet dicere: vincuntur in suo studio muliercular, quando à monachis pretium affectatur in vestibus, non necessitas: nec saltem forma religionis retenta in habitu ornari, non amari appetunt milites Christi: qui dum se præparare ad prælium, & contra acreas potestates prætereundæ paupertatis insigne debuerant (quod utique adversarii valde formidant) in mollitie vestimentorum pacis potius præferentes indicium, ultro se hostibus sine sanguine tradunt inermes. Nec aliundè hæc omnia mala contingunt nisi quod illam (qua seculum deseruimus) deferentes humilitatem, dum per hoc cogimur inepta denuò sectari studia sæcularium, canes efficimur revertentes ad vomitum.

Audiamus itaque quotquot tales sumus, quid illa responderit, quæ
 „ Dei Mater eligebatur, sed humilitatem non obliuiscēbatur. Ecce (ait)
 „ ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Fiat desiderii signum,
 „ non dubitationis indicium. Et per hoc quod dicit, fiat mihi secundum ver-
 „ bum tuum, magis intelligenda est affectum exprimere desiderantis, quam
 affectum requirere more dubitantis. Quanquam nil obstat intelligi, fiat,
 esse verbum orantis. Nemo quippe orat, nisi quod credit & sperat. Vult
 autem

*Currari De-
us nihil pro*

autem à se requiri Deus etiam quod pollicetur. Et ideo fortè multa quæ dare disposuit, priùs pollicetur, ut ex promissione devotio excitetur: sicque quod gratis daturus erat, devota oratio promereatur. Sic pius Dominus, qui omnes homines vult salvos fieri, merita nobis extorquet à nobis: & dum nos prævenit in tribuendo, quod retribuatur, gratis agit, ne gratis tribuat. Hoc utique prudens Virgo intellexit, quando prævenienti se muneri gratuitæ promissionis, iunxit meritum suæ orationis: fiat (inquiens) *mibi secundum verbum tuum*. Fiat mihi de Verbo secundum verbum tuum. Verbum quod erat in principio apud Deum, fiat caro de carne mea secundum verbum tuum. Fiat obsecro mihi Verbum non prolatum quod transeat, sed conceptum ut maneat, carne videlicet indutum, non aere. Fiat mihi non tantum audibile auribus, sed & visibile oculis, palpabile manibus, gestabile humeris. Nec fiat mihi verbum scriptum & mutum, sed incarnatum & vivum: hoc est, non mutis figuris mortuis in pellibus exaratum, sed in forma humana meis castis visceribus vivaciter impressum: & hoc non mortui calami depictione, sed sancti Spiritus operatione. Eo videlicet modo fiat mihi, quo nemini ante me factum est, nemini post me faciendum. Porro multifariam multisque modis olim Deus locutus est Patribus in Prophetis: & aliis quidem in aure, aliis in ore, aliis etiam in manu factum esse verbum Domini memoratur: mihi autem oro ut in utero fiat iuxta verbum tuum. Nolo autem ut fiat mihi aut declamatoriè prædicatum, aut figuraliter significatum, aut imaginatoriè somniatum; sed silenter inspiratum, personaliter incarnatum, corporaliter invisceratum. Verbum igitur quod in se nec poterat fieri, nec indigebat, dignetur in me, dignetur & mihi fieri secundum verbum tuum. Fiat quidem generaliter omni mundo, sed specialiter fiat mihi secundum verbum tuum.

his etiam quæ dare disposuit. Oratio cum Deo decreto invariabili quomodo cohereat.

Excusatio S. BERNARDI, quod locum istum Evangelii post alios Expositores tractandum sumpserit.

Lectionem Evangelicam exposui, sicut potui: nec ignoro quod non omnibus placebit: sed scio me ob hanc rem multorum fore indignationi obnoxium; & aut indicabor superfluum, aut presumptor: quod videlicet post Patres qui hunc ipsum locum plenissime exposuerunt, rursus in eodem novus expositor ausus fuerim mittere manum. Sed si quid dictum est post Patres quod non sit contra Patres, nec Patribus arbitror, nec cuiquam displicere debere. Vbi autem dixi quod à Patri-

56 S. P. Bernardi de laudib. Virg. Matris.

à Patribus accepi, dum sic absit typus presumptionis, ut non desit fructus devotionis, patienter audiant de superfluitate causantes. No- verint tamen qui me tanquam de otiosa & non necessaria explana- zione sugillant, non tam intendisse exponere Evangelium, quam ex Evangelio sumere occasionem loquendi, quod loqui delectabat. Si ve- rò peccavi, quod propriam magis ex hoc excitavi devotionem, quam communem quaesierim utilitatem, potens erit pia Virgo apud suum misericordem Filium hoc meum excusare peccatum, cui hoc meum qualecunque opusculum devotissime destinavi.

IN VIGILIA NATIVITATIS DOMINI:

S E R M O I.

Iesus Christus Filius DEI nascitur in Bethleem Iudæ.

SONUIT vox lætitiæ in terra nostra, vox exultationis & salutis in taber- naculis peccatorum, Auditum est verbum bonum, verbum confo- latorium, sermo iucunditate plenus, dignus omni acceptione. Iubilare montes laudem, & omnia ligna sylvarum plaudite manibus ante faciem Domini, quia venit. Audite cœli, & auribus percipe terra, obstupeſce & lauda universitas creaturæ, sed tu magis ô homo, *Iesus Christus Filius Dei nascitur in Bethleem Iudæ.* Quis tam lapidei cordis, cuius anima non liquefacta sit in hoc verbo? Quid annunciari dulcius poterat? Quid de- lectabilius commendari? Quid tale unquam auditum est, aut quid simile aliquando mundus accepit? *Iesus Christus Filius Dei nascitur in Bethleem Iudæ.* O breve verbum de verbo abbreviato, sed cœlesti suavitate refer- tum! Laborat affectio mellifluæ dulcedinis copiam latius effundere ge- stiens, nec inveniens verba. Tanta siquidem est gratia sermonis huius, ut continuo incipiat minus sapere si vel unum iota mutavero: *Iesus Chri- stus Filius Dei nascitur in Bethleem Iudæ.* O nativitas illibata sanctitate, honorabilis mundo, amabilis hominibus collati magnitudine beneficii, investigabilis etiam Angelis sacri profunditate mysterii, & in his omnibus admirabilis singulari excellentia novitatis! utpote quæ nec primam si- milem visa est, nec habere sequentem! O partus solus sine dolore, so- lus nescius pudoris, corruptionis ignarus, non referans, sed consecrans virginalis uteri templum! O nativitas supra naturam, sed pro natura: miraculi excellentia superans, sed reparans virtute mysterii! Fratres, generationem istam quis enarrabit? Angelus nuntiat, virtus obumbrat Altissimi, supervenit Spiritus; Virgo credit, fide concipit, Virgo permanet.

*Generatio
Christi in-
effabilis.*